

Wyrok z dnia 8 lipca 2008 r.

I PO 1/08

Wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego na podstawie art. 401¹ k.p.c. w związku z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP nie wymaga uchylenia tego wyroku, a jedynie stwierdzenia dopuszczalności wznowienia postępowania (art. 412 § 4 k.p.c.).

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Roman Kuczyński, Romualda Spyt.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 lipca 2008 r. sprawy z powództwa Stanisławy G. przeciwko „S.” SA w O. (poprzednia nazwa: Firma Chemiczna „D.” SA w O.) o zapłatę, na skutek skargi powódki o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2004 r. [...]

1. w z n o w i ł postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2004 r. [...] w części objętej punktem 2 tego wyroku;
2. rozpoznanie sprawy przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku-Białej wyrokiem z 8 listopada 2001 r. [...] zasądził od pozwanej Firmy Chemicznej „D.” SA w O. na rzecz powódki Stanisławy G. kwotę 814,58 zł tytułem ekwiwalentu za niewykorzystany urlop wypoczynkowy oraz kwotę 200 zł za dni wolne od pracy z ustawowymi odsetkami. Jednocześnie Sąd Okręgowy oddalił powództwo w pozostałej części.

Powódka - po sprecyzowaniu żądań, które wywodziła z faktu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia - domagała się od pozwanej zasądzenia: 1) odszkodowania z tytułu: utraconego prawa do wcześniejszej emerytury dla pracowników zwalnianych z przyczyn ekonomicznych, wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, odprawy emerytalnej, utraty prawa do nagrody z zysku, utraty nagród i premii z odrębnych funduszy oraz praw do świadczeń socjalnych, pozba-

wienia prawa do ponownego zatrudnienia na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. „o zwolnieniach grupowych”, 2) ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystane 26 dni urlopu wypoczynkowego w 1995 r., 3) wynagrodzenia za dni wolne, 4) zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka pracowała u pozwanej przez 27 lat, w ostatnim okresie na stanowisku aparatuwej w oddziale styrenu. W kwietniu 1995 r. zatrzymano instalację rektyfikacji styrenu, co spowodowało konieczność dokonania zmian stanowisk zatrudnionym w tym oddziale pracownikom. W lipcu 1995 r. wypowiedziano powódce wynikające z umowy o pracę warunki pracy i płacy z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia i jednocześnie w okresie wypowiedzenia powierzono jej pracę sprzątaczką. Z uwagi na niepodjęcie przez powódkę pracy sprzątaczką, rozwiązano z nią w dniu 25 sierpnia 1995 r. umowę o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 k.p., mimo negatywnej opinii związków zawodowych. Odmowę podjęcia pracy na tym stanowisku pracodawca potraktował jako ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych, chociaż powódka - z wykształcenia technik-chemik - kwestionowała powierzenie jej (w okresie wypowiedzenia) pracy niewymagającej żadnych kwalifikacji oraz nieodpowiedniej ze względu na stan jej zdrowia. Powódka odwołała się do sądu pracy od dyscyplinarne-go zwolnienia, domagając się przywrócenia do pracy na stanowisku aparatuwej. O niezgodności z prawem rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia orzekł ostatecznie Sąd Najwyższy, wyrokiem z 25 sierpnia 1998 r., I PKN 268/98 (OSNAPiUS z 1999 r. nr 18, poz. 575), zasądając od pozwanego pracodawcy na rzecz powódki odszkodowanie „w wysokości wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, z należnymi odsetkami od dnia bezprawnego rozwiązania umowy o pracę.”

W uzasadnieniu wyroku z 8 listopada 2001 r. Sąd Okręgowy stwierdził, że powódce przysługuje ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany urlop wypoczynkowy za rok 1995 w wymiarze 26 dni w kwocie 814,58 zł z ustawowymi odsetkami oraz wynagrodzenie za 8 dodatkowych dni wolnych od pracy w kwocie 200 zł z ustawowymi odsetkami. Odnosząc się do pozostałych roszczeń, Sąd Okręgowy uznał, że brak jest podstaw do zasądzenia na rzecz powódki zadośćuczynienia w oparciu o art. 445 k.c., skoro z opinii biegłego lekarza wynikało, że rozpoznana u powódki w lipcu 1997 r. choroba wrzodowa dwunastnicy nie pozostaje w związku przyczynowym z rozwiązaniem stosunku pracy. Sąd Okręgowy stwierdził również, że rozwiązanie umowy o pracę z powódką nie stanowiło naruszenia jej dóbr osobistych. Zdaniem Sądu pierw-

szej instancji, pozostałe roszczenia nie mogły zostać uwzględnione, gdyż przyznanie powódce odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę (wyrokiem Sądu Najwyższego z 25 sierpnia 1998 r., I PKN 268/98) stanowiło zaspokojenie wszystkich szkód związanych z postępowaniem pracodawcy - niezgodnym z prawem rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia.

Apelację od powyższego wyroku w części oddalającej powództwo wniosła powódka, domagając się jego uchylenia w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego zmiany i zasądzenia: 1) kwoty 1.785,40 zł, na którą składały się ekwiwalent za urlop - 833,30 zł, odsetki za okres od 1 września 1995 r. do dnia wniesienia pozwu w kwocie 952,10 zł oraz odsetki od dnia wniesienia pozwu; 2) odszkodowania z tytułu pozbawienia prawa do wcześniejszej emerytury - 25.750,17 zł, utraty odprawy emerytalnej - 5.356,16 zł, utraconych korzyści wynikających z pozbawienia prawa do ponownego zatrudnienia - 122.516,86 zł, utraconej nagrody z zysku - 1.800 zł, 3) zadośćuczynienia w wysokości 15.000 zł, 4) wynagrodzenia za sierpień 1995 r. - 1.822,57 zł. W uzasadnieniu apelacji powódka podniosła, że nie zgadza się z wykładnią art. 58 k.p., według której odszkodowanie przewidziane w tym przepisie ma charakter ustawowy i wyczerpuje wszystkie roszczenia z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę. Żądanie zasądzenia zadośćuczynienia podyktowane było faktem, że pracodawca umyślnie naruszył jej dobra osobiste, a szczególnie godność, przez to, że polecił straży przemysłowej odebranie przepustki i usunięcie jej z miejsca pracy. Powódka podniosła, że bezprawne pozbawienie jej środków do życia spowodowało stres, poczucie zagrożenia, nerwowość, bezsenność, bóle głowy.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 31 października 2002 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że ustawowe odsetki od kwoty 814,58 zł zasądził od dnia 26 sierpnia 1995 r. oraz zasądził ustawowe odsetki od zaległych odsetek od dnia wytoczenia powództwa, to jest od 3 lipca 1998 r., odrzucił apelację w zakresie żądania wynagrodzenia za czas gotowości do pracy w sierpniu 1995 r. i oddalił apelację w pozostałej części. Sąd Apelacyjny stwierdził, że apelacja była uzasadniona jedynie w części dotyczącej okresu, za jaki powinny być zasądzone odsetki od należnego powódce ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy. Sąd Apelacyjny przypomniał, że wyrok może być zaskarżony tylko w takiej części, w jakiej istnieje, czy to wtedy, gdy uwzględnia powództwo, czy gdy je oddala. Sformułowanie przez powódkę w apelacji nowego roszczenia doty-

czącego zasądzenia wynagrodzenia za sierpień 1995 r. podlegało zatem odrzuceniu na podstawie art. 373 w związku z art. 367 § 1 k.p.c.

Sąd drugiej instancji uznał, że w pozostałym zakresie apelacja powódki nie zasługiwała na uwzględnienie. W związku z rozwiązaniem z powódką umowy o pracę bez wypowiedzenia na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. z naruszeniem przepisów o rozwiązywaniu umów w tym trybie, przyznane jej zostało odszkodowanie w wysokości wynagrodzenia za okres wypowiedzenia (art. 58 k.p.). W wyroku z 17 listopada 1981 r., I PR 91/81 (OSNCP 1982 nr 5-6, poz. 81), Sąd Najwyższy stwierdził, że odszkodowanie należne na podstawie art. 58 k.p. ma charakter odszkodowania ustawowego i przysługuje pracownikowi niezależnie od wysokości rzeczywistej szkody poniesionej przez pracownika, wyczerpując przy tym wszystkie z tego tytułu uprawnienia pracownika, choćby rzeczywista szkoda była wyższa od należnego zryczałtowanego odszkodowania. Z tych względów roszczenie powódki o wyrównanie szkody spowodowanej zwolnieniem dyscyplinarnym - w postaci utraconego prawa do wcześniejszej emerytury, odprawy emerytalnej, utraconych korzyści wynikłych z pozbawienia prawa do ponownego zatrudnienia, prawa do nagrody z zysku i premii - nie zasługiwało na uwzględnienie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie było również podstaw do przyznania powódce zadośćuczynienia za krzywdę moralną wyrządzoną jej działaniami pracodawcy, zmierzającymi do ustania łączącego strony stosunku pracy, gdyż nie były one bezprawne, bowiem znajdowały swoje umocowanie w przepisach Kodeksu pracy.

Kasację od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pełnomocnik powódki. Kasacja została oparta na podstawach: 1) naruszenia prawa materialnego, a mianowicie: a) art. 58 k.p., przez przyjęcie, że odszkodowanie przewidziane w tym przepisie wyczerpuje wszystkie roszczenia wynikające z nieprawidłowego rozwiązania umowy o pracę, b) art. 415 k.c. i art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez przyjęcie, że nie mają one zastosowania w przypadku wyrządzenia przez pracodawcę szkody spowodowanej bezpodstawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jeżeli szkoda przekracza wysokość trzymiesięcznego wynagrodzenia, c) art. 2 i 77 Konstytucji RP, przez zastosowanie przez Sąd wykładni art. 58 k.p., art. 415 k.c. i art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p., pozostającej w sprzeczności z treścią powołanych przepisów Konstytucji RP oraz uznanie, że ograniczenie wysokości odszkodowania spowodowanego bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia jest zgodne z powołanymi przepisami Konstytucji RP, d) art. 1 Kon-

stytucji z 1952 r. w brzmieniu obowiązującym od 1989 r., przez zastosowanie przez Sąd wykładni art. 58 k.p., art. 415 k.c. i art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p., pozostającej w sprzeczności z treścią powołanego przepisu Konstytucji z 1952 r. oraz poprzez uznanie, że ograniczenie wysokości odszkodowania spowodowanego bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia jest zgodne z powołanym przepisem Konstytucji; 2) naruszenia przepisów postępowania, a mianowicie art. 373 k.p.c. w związku z art. 367 § 1 k.p.c., przez przyjęcie, że Sąd Okręgowy w wyroku z 8 listopada 2001 r. nie orzekł o roszczeniu powódki w zakresie wynagrodzenia za pracę za sierpień 1995 r.

Sąd Najwyższy wyrokiem z 22 stycznia 2004 r. [...] uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach w części obejmującej odrzucenie apelacji co do roszczenia o zasądzenie wynagrodzenia za pracę za sierpień 1995 r. i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. W pozostałej części kasacja została oddalona.

W ocenie Sądu Najwyższego bezzasadny okazał się zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 77 Konstytucji RP, stanowiącego o prawie każdego do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Sąd Najwyższy stwierdził, że pozwany pracodawca, będący spółką akcyjną, nie może być uznany za organ władzy publicznej w rozumieniu powyższego przepisu Konstytucji RP. Sąd Najwyższy podzielił w tym zakresie pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, OTK 2001 nr 8, poz. 256, że pojęcie „władzy publicznej” w rozumieniu art. 77 ust. 1 Konstytucji obejmuje wszystkie władze w sensie konstytucyjnym - ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. W pojęciu „władzy publicznej” mieszczą się także inne instytucje niż państwowe lub samorządowe, o ile wykonują funkcje władzy publicznej w wyniku powierzenia czy przekazania im tych funkcji przez organ władzy państwowej lub samorządowej. Trybunał Konstytucyjny przyjął, że nazwa „organ” władzy publicznej użyta w art. 77 ust. 1 Konstytucji RP oznacza instytucję, strukturę organizacyjną, jednostkę władzy publicznej, z której działalnością wiąże się wyrządzenie szkody, nie zaś organ osoby prawnej w kategoriach prawa cywilnego. Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd drugiej instancji orzekając w kwestii odszkodowania z tytułu bezprawnego rozwiązania przez pracodawcę - spółkę akcyjną - umowy o pracę z powódką bez wypowiedzenia nie był obowiązany do dokonywania wykładni art. 58 Kodeksu pracy zgodnie z treścią art. 77 ust. 1 Konstytucji RP. Sąd ten nie był

też - z podanych wyżej powodów - obowiązany do odmowy zastosowania jako niekonstytucyjnego art. 58 k.p., skoro treść tego przepisu nie poddaje się ocenie według wzorca zawartego w powyższym przepisie Konstytucji RP.

Sąd Najwyższy ocenił jako nietrafny zarzut skarżącej, że art. 58 k.p., ograniczający wysokość odszkodowania z tytułu rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z naruszeniem przepisów dotyczących rozwiązywania umów o pracę w tym trybie, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP, stanowiącym, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. Ocena art. 58 k.p. jako niesprawiedliwego jest oparta na przekonaniu, że pozbawia pracownika możliwości dochodzenia odszkodowania na drodze postępowania sądowego, a ponadto, że ograniczenie wysokości odszkodowania w nim przewidziane nie powinno mieć zastosowania do wypadku, gdy szkoda została wyrządzona umyślnie przez pracodawcę, który jest silniejszą ekonomicznie stroną stosunku pracy. Deklarując powściągliwość w ocenie sposobów urzeczywistniania zasady sprawiedliwości społecznej i szerokiego zakresu swobody ustawodawcy przy urzeczywistnianiu praw socjalnych, a do takich należy prawo do odszkodowania przewidziane w art. 56 k.p., Sąd Najwyższy wskazał, że art. 58 k.p. nie narusza tej zasady, przeciwnie - jest z tą zasadą zgodny, bowiem jest społecznie sprawiedliwe, aby pracownik (jako słabsza strona stosunku pracy) nie podlegał surowym rygorom wykazania (udowodnienia) wszystkich, przewidzianych prawem cywilnym przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy, w tym winy pracodawcy, szkody i związku przyczynowego. Przewidziane w art. 58 k.p. ograniczenie wysokości odszkodowania należnego pracownikowi jako tzw. odszkodowania ryczałtowego jest - w ocenie Sądu Najwyższego - rezultatem rozsądnego i sprawiedliwego kompromisu między wymaganiami reżimu odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę a wymaganiami ochrony pracownika przed skutkami bezprawnego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. Z tego punktu widzenia Sąd Najwyższy uznał za nieusprawiedliwiony także zarzut naruszenia art. 58 k.p. przez przyjęcie, że odszkodowanie przewidziane w tym przepisie wyczerpuje wszystkie roszczenia wynikające z nieprawidłowego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że odszkodowanie przysługujące zgodnie z art. 58 k.p. ma charakter odszkodowania ustawowego i przysługuje pracownikowi niezależnie od wysokości rzeczywistej szkody poniesionej przez pracownika, wyczerpując przy tym wszystkie z tego tytułu uprawnienia pracownika, choćby rzeczy-

wista szkoda była wyższa od wysokości należnego odszkodowania (wyrok SN z 17 listopada 1981 r., I PR 91/81, OSNC z 1982 r. nr 5-6, poz. 81). Sprawa o odszkodowanie z tytułu bezprawnego rozwiązania umowy o pracę jest uregulowana wyczerpująco w Kodeksie pracy, a zatem pracownik nie może dochodzić dodatkowego odszkodowania na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 300 k.p.).

Po wydaniu przez Sąd Najwyższy powyższego wyroku powódka skierowała do Trybunału Konstytucyjnego skargę konstytucyjną, wnosząc o stwierdzenie, że art. 58 i art. 300 k.p., interpretowane w ten sposób, że odszkodowanie przewidziane w art. 58 k.p. wyczerpuje wszelkie roszczenia wynikające z wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia, są niezgodne z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 64 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji, art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, OTK-A 2007 nr 10, poz. 128, orzekł, że art. 58 w związku z art. 300 Kodeksu pracy, rozumiany w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych, niż określone w art. 58 Kodeksu pracy, roszczeń odszkodowawczych, związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny powyższego wyroku powódka wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...].

W skardze o wznowienie postępowania pełnomocnik powódki zaskarżył: pkt 2 wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...]; pkt 3 wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 31 października 2002 r. [...]; pkt II wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku-Białej z 8 listopada 2001 r. [...]. Jako podstawę skargi o wznowienie powódka wskazała art. 401¹ k.p.c. oraz art. 190 ust. 4 Konstytucji.

Skarżąca wniosła o wydanie orzeczenia o dopuszczalności wznowienia postępowania prawomocnie zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...], uchylenie pkt 2 wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...] i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach.

Skarżąca podniosła, że podstawę faktyczną jej roszczenia w zakresie objętym pkt 2 wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. stanowiła okoliczność, że została ona niezgodnie z prawem zwolniona bez wypowiedzenia, wskutek czego poniosła szkodę w kwocie 158.993,99 zł (jest to należność główna z odsetkami na dzień 15 czerwca 1998 r.) wraz z odsetkami od dnia 16 czerwca 1998 r. do dnia zapłaty. Podstawę prawną roszczenia powódki stanowił art. 415 k.c. i art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Wyrokiem z 8 listopada 2001 r. Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej w pkt II oddalił powództwo w tym zakresie. Podstawą oddalenia powództwa było przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że odszkodowanie przewidziane w art. 58 k.p. ma charakter ustawowy i wyczerpuje wszystkie roszczenia należne pracownikowi z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę, nawet w sytuacji, gdy rzeczywista szkoda jest wyższa od zasądzonego odszkodowania z art. 58 k.p. Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 31 października 2002 r. w pkt 3 oddalił apelację powódki, dzieląc pogląd Sądu Okręgowego co do interpretacji art. 58 k.p. Sąd Najwyższy wyrokiem z 22 stycznia 2002 r. w pkt 2 oddalił kasację, uzasadniając to brakiem podstaw do zastosowania art. 415 k.c. i art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p., ponieważ odszkodowanie przysługujące zgodnie z art. 58 k.p. wyczerpuje wszystkie z tego tytułu uprawnienia pracownika, choćby rzeczywista szkoda była wyższa, stąd pracownik nie może dochodzić dodatkowo odszkodowania na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 300 k.p.).

Pełnomocnik skarżącej powołał się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, który orzekł, że art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., rozumiany w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych niż określone w art. 58 k.p. roszczeń odszkodowawczych, związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Pełnomocnik podkreślił, że skoro podstawą oddalenia roszczeń powódki była określona interpretacja art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., która następnie została uznana za niekonstytucyjną przez Trybunał Konstytucyjny, to zachodzi ustawowa podstawa do wznowienia postępowania. Pełnomocnik podniósł, że zgodnie z art. 407 § 2 k.p.c. termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania w sytuacji określonej w art. 401¹ k.p.c. wynosi trzy miesiące od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 18/05 wszedł w życie z chwilą jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, tj. w dniu 3 grudnia 2007 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 225, poz. 1672). Skarga o wznowienie postępo-

wania złożona została w styczniu 2008 r., a zatem termin do jej wniesienia został dochowany. Wyrok Sądu Najwyższego został wydany 22 stycznia 2004 r., a więc został dochowany również pięcioletni termin z art. 408 k.p.c. Sprawa, której powódka domaga się wznowienia, została prawomocnie zakończona dopiero wyrokiem Sądu Najwyższego, albowiem w tamtym czasie dopiero wyrok Sądu Najwyższego prawomocnie kończył sprawę. Zmiana przepisów, która spowodowała, że orzeczenia sądu drugiej instancji kończą prawomocnie sprawę, nastąpiła dopiero z dniem 6 lutego 2005 r. (art. 6 w związku z art. 1 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych).

Pełnomocnik skarżącej wniósł o stwierdzenie dopuszczalności wznowienia postępowania, uchylenie pkt 2 wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2004 r. i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 401¹ k.p.c., można żądać wznowienia postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Wykładnia art. 401¹ k.p.c. powinna uwzględniać kierunek interpretacji, wyznaczony treścią art. 190 ust. 4 Konstytucji i skłaniający zasadniczo do stanowiska o dopuszczalności wznowienia postępowania w razie wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku o niekonstytucyjności przepisu (postanowienie SN z 20 czerwca 2007 r., V CNP 45/07, LEX nr 347227). Realizację reguły określonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowi - na gruncie postępowania cywilnego - będący samodzielną podstawą wznowienia art. 401¹ k.p.c., nakazujący wznowienie postępowania sądowego, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie, z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą. W konsekwencji, po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. sąd - stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie niekonstytucyjnego aktu prawnego - ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten ówczesnie obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (wyrok Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2006 r., I PK 116/05,

Monitor Prawa Pracy z 2006 r. nr 5, s. 261). Jako wspomniany w art. 401¹ k.p.c. akt normatywny traktować trzeba także pojedynczy przepis prawa zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny, na podstawie którego został wydany wyrok.

Po wydaniu i wejściu w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, pojawiła się ustawowa podstawa wznowienia postępowania w sprawie zakończonej wyrokiem, którego podstawą prawną był przepis uznany za niezgodny z Konstytucją. W rozpoznawanej sprawie dotyczy to art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., które były podstawą wydania wyroków kolejno przez Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej, Sąd Apelacyjny w Katowicach i Sąd Najwyższy.

Pewne wątpliwości co do dopuszczalności wznowienia postępowania budziła formuła wyroku Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego, że art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., „rozumiany w ten sposób, że” wyłącza dochodzenie innych niż określone w art. 58 k.p. roszczeń odszkodowawczych, związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji. Użyta przez Trybunał Konstytucyjny formuła „przepis rozumiany w ten sposób, że” jest traktowana jako charakterystyczna dla tzw. wyroków interpretacyjnych sądu konstytucyjnego. W orzecznictwie przyjmuje się w związku z tym, że tzw. interpretacyjne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie mieści się w hipotezie art. 401¹ k.p.c., a zatem nie daje podstaw do wznowienia postępowania (postanowienie SN z 21 sierpnia 2003 r., III CO 9/03, OSNC 2004 nr 4, poz. 68). Zdaniem Sądu Najwyższego, orzeczenie interpretacyjne Trybunału Konstytucyjnego nie orzeka o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją; w związku z tym, przedstawiając jedynie określoną propozycję wykładni, nie eliminuje z porządku prawnego jakiegokolwiek przepisu prawnego, a zatem nie mieści się w hipotezie art. 401¹ k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie nie mamy jednak do czynienia z sytuacją, w której możliwe byłoby stwierdzenie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, przedstawia jedynie określoną propozycję wykładni przepisów zakwestionowanych w skardze konstytucyjnej, nie eliminując tych przepisów z porządku prawnego. Przyjęcie takiego tylko rozumienia wspomnianego wyroku Trybunału istotnie nie pozwalałoby na wznowienie postępowania, a skarga o wznowienie postępowania podlegałaby odrzuceniu jako nieoparta na ustawowej podstawie wznowienia. Rozpoznając skargę o wznowienie postępowania wniesioną przez Stanisławę G. Sąd Najwyższy uznał jednak, że jest ona oparta na ustawowej podstawie

wznowienia (na art. 401¹ k.p.c.) i przyjął dopuszczalność wznowienia postępowania. W ocenie Sądu Najwyższego, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, nie jest tzw. orzeczeniem interpretacyjnym. Co prawda, nie eliminuje on bezpośrednio z porządku prawnego art. 58 k.p., ale stwierdza, że norma kolizyjna wywiedziona z treści art. 58 i art. 300 k.p., według której nie jest możliwe dochodzenie przez pracownika na zasadach ogólnych (np. art. 415 k.c., art. 471 k.c.) odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia, jest niezgodna z Konstytucją. A na takiej właśnie normie kolizyjnej, odkodowanej z treści art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., oparły swoje orzeczenia wszystkie Sądy orzekające w sprawie prawomocnie zakończonej wyrokiem Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...]. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 listopada 2007 r., SK 18/05, nie jest zatem orzeczeniem interpretacyjnym, lecz orzeczeniem, w którym zakwestionowano (jako niezgodne z Konstytucją) wyprowadzenie z treści art. 58 k.p. i art. 300 k.p. normy kolizyjnej niepozwalającej na uwzględnienie roszczeń odszkodowawczych pracownika poza ryczałtowo określoną kwotą przewidzianą w art. 58 k.p. Wynika to z jednoznacznego w swojej treści wyводу sądu konstytucyjnego zawartego w uzasadnieniu tego wyroku: „Trybunał Konstytucyjny oceniał w niniejszej sprawie zgodność z Konstytucją normy kolizyjnej wywiedzionej z przepisów art. 58 i art. 300 k.p. o takiej treści, jaką nadało jej utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego [...], i normę o tej treści uznał za niezgodną z postanowieniami art. 64 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji w części wyrażającej zasadę sprawiedliwości społecznej. [...] Trybunał stwierdza, że w następstwie normy kolizyjnej wywiedzionej przez Sąd Najwyższy i inne sądy orzekające z przepisów art. 58 w związku z art. 300 k.p. może dojść do naruszenia praw majątkowych pracownika (art. 64 ust. 1 Konstytucji) bezprawnie zwolnionego z pracy, w sposób sprzeczny z zasadami sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji). Naruszenie zasady sprawiedliwości społecznej polega na uniemożliwieniu pracownikowi uzyskania pełnego naprawienia szkody wyrządzonej bezprawnym rozwiązaniem stosunku pracy. Należy wziąć przy tym pod uwagę, że pracownik jest stroną słabszą, zasługującą na mocniejszą ochronę; zgodnie z art. 24 Konstytucji, praca znajduje się pod ochroną Rzeczypospolitej Polskiej (zob. wyrok TK z 24 października 2006 r., SK 41/05, OTK ZU-A 2006 nr 9, poz. 126). Dodatkowo trzeba zauważyć, że wśród pracowników, których dotyczą ograniczenia prawa do naprawienia szkody, wynikające z zaskarżonych przepisów, znajdują się także pracownicy podlegający tzw. szczególnej ochronie przed wypowiedzeniem umowy o

pracę, w tym kobiety w okresie ciąży i urlopu macierzyńskiego, objęte także szczególną ochroną konstytucyjną (art. 71 ust. 2 Konstytucji). Rozwiązanie to jest niesprawiedliwe zwłaszcza w sytuacji, gdy pracodawca, przy rozwiązaniu stosunku pracy, rażąco naruszył przepisy prawa w taki sposób, że można mu przypisać winę umyślną w postaci zamiaru bezpośredniego (gdy miał pełną tego świadomość) lub ewentualnego [...] sprawa naprawienia szkody wyrządzonej pracownikowi przez sprzeczne z prawem rozwiązanie z nim umowy o pracę nie została w art. 58 k.p. ani w innych przepisach prawa pracy wyczerpująco uregulowana. W związku z tym, na podstawie art. 300 k.p., należy w tym zakresie stosować odpowiednio właściwe przepisy Kodeksu cywilnego, w szczególności art. 415 k.c. i n. lub art. 471 k.c. i n. W celu usunięcia stanu niekonstytucyjności nie jest zatem wymagana interwencja ustawodawcy, a jedynie zmiana dotychczasowej linii orzeczniczej.”

Taką - niekonstytucyjną jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny - normę kolizyjną, wywiedzioną z art. 58 k.p. i art. 300 k.p., zastosowały Sądy rozpoznające roszczenia powódki w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...]. Podstawą wydania przez Sąd Najwyższy wyroku z 22 stycznia 2004 r. [...], był bowiem art. 58 k.p. w związku z art. 300 k.p., co wynika z treści uzasadnienia. Pozwala to na przyjęcie, że skarga o wznowienie postępowania została oparta na ustawowej podstawie wznowienia, jaką stanowi art. 401¹ k.p.c. w związku z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP.

Nawet gdyby istniały wątpliwości co do charakteru wyroku Trybunału Konstytucyjnego (w kontekście możliwości wznowienia postępowania w oparciu o art. 401¹ k.p.c. w związku z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP), należałoby przyjąć, że co najmniej powódka Stanisława G. powinna być beneficjentem wyroku Trybunału Konstytucyjnego - w tym znaczeniu, że powinna jej przysługiwać możliwość wznowienia postępowania w prawomocnie zakończonej sprawie cywilnej, w której była stroną - ponieważ to jej skarga konstytucyjna doprowadziła do wydania wyroku z 27 listopada 2007 r., SK 18/05. W tej sytuacji stwierdzenie niedopuszczalności skargi o wznowienie postępowania ze względu na brak ustawowej podstawy wznowienia oznaczałoby w istocie nierespektowanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego, którym Sąd Najwyższy jest związany (art. 190 ust. 1 Konstytucji RP).

Skarga o wznowienie postępowania została wniesiona w terminie określonym w art. 407 § 2 k.p.c. i art. 408 k.p.c. Został bowiem zachowany zarówno termin trzy-miesięczny od chwili wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego, jak i termin

pięć lat od chwili prawomocnego zakończenia postępowania (wydania prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...] kończącego postępowanie w sprawie).

Zgodnie z art. 405 k.p.c., do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności oraz na podstawie przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej. Do wznowienia postępowania na innej podstawie właściwy jest sąd, który ostatnio orzekał co do istoty sprawy. W rozpoznawanej sprawie podstawą wznowienia jest art. 401¹ k.p.c., co oznacza, że do wznowienia postępowania właściwy jest sąd wyższej (najwyższej) instancji. Ponieważ wyrok Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. [...] został wydany przed zmianami Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonymi ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), a więc w czasie, gdy kasacja przysługiwała od nieprawomocnych wyroków sądu drugiej instancji, a prawomocne orzeczenie jako sąd najwyższej instancji wydawał Sąd Najwyższy, sądem właściwym do wznowienia postępowania był Sąd Najwyższy. Zgodnie z art. 412 § 4 k.p.c., jeżeli do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem właściwy jest Sąd Najwyższy, Sąd ten orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, a rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi drugiej instancji. Stwierdzając dopuszczalność wznowienia postępowania ze względu na oparcie skargi o wznowienie postępowania na ustawowej podstawie wznowienia oraz zachowanie terminu do jej złożenia, Sąd Najwyższy wznowił postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem z 22 stycznia 2004 r. [...] w części objętej punktem 2 tego wyroku (czyli w części zaskarżonej przez powódkę). Jednocześnie rozpoznanie sprawy przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach jako Sądowi drugiej instancji. Formuła wyroku Sądu Najwyższego jest zgodna z dosłowną treścią art. 412 § 4 k.p.c. Z przepisu tego nie wynika, żeby Sąd Najwyższy - stwierdzając dopuszczalność wznowienia i orzekając o wznowieniu postępowania - uchylał swój prawomocny wyrok albo wyrok sądu drugiej instancji. Dlatego Sąd Najwyższy nie orzekł - wbrew wnioskowi pełnomocnika powódki - o uchyleniu pkt 2 wyroku Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2004 r. Jednakże stwierdzenie dopuszczalności wznowienia postępowania i orzeczenie o wznowieniu oznacza w istocie pozbawienie mocy wiążącej wyroku Sądu Najwyższego w tej części, w jakiej doszło do wznowienia postępowania.

Wznowienie postępowania przez Sąd Najwyższy oznacza, że sprawa ponownie znalazła się na etapie postępowania apelacyjnego. Po ponownym rozpoznaniu sprawy - w granicach, jakie zakreśla podstawa wznowienia (art. 412 § 1 k.p.c.) - Sąd Apelacyjny w Katowicach, stosownie do okoliczności i działając na podstawie art. 412 § 2 k.p.c.; albo oddali skargę o wznowienie postępowania (co będzie równoznaczne z „utrzymaniem w mocy” poprzednio wydanego wyroku tego Sądu z 31 października 2002 r. [...]), albo uwzględniając skargę zmieni zaskarżone skargą orzeczenie (zmieni swój wyrok z 31 października 2002 r. [...] orzekając inaczej co do apelacji wniesionej przez powódkę od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z 8 listopada 2001 r. [...]).

Wznowienie przez Sąd Najwyższy postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem tego Sądu nie oznacza uznania zasadności roszczeń powódki, a jedynie stwierdzenie podstaw do formalnego wznowienia postępowania (stwierdzenia dopuszczalności wznowienia z powodu istnienia ustawowej podstawy wznowienia). Samo wznowienie postępowania jest materią wyrokową; wyrok Sądu Najwyższego stwierdzający dopuszczalność wznowienia jest pierwszym etapem merytorycznego rozpoznania skargi o wznowienie. Wydanie go oznacza, że Sąd Apelacyjny w Katowicach nie może już odrzucić skargi o wznowienie postępowania z powodu jej niedopuszczalności (może natomiast ją oddalić wyrokiem po przeprowadzeniu rozprawy co do jej zasadności - art. 412 § 2 k.p.c.). Rodzaj orzeczenia (wyrok) jest także determinowany tym, że wznowienie postępowania uchyla moc wiążącą wcześniej wydanego wyroku Sądu Najwyższego

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym pełnomocnik strony pozwanej poinformował o zmianie nazwy (firmy) pozwanej Spółki - z dotychczasowej nazwy: Firma Chemiczna „D.” SA w O. na nową nazwę: „S.” SA w O., przedstawiając stosowny wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego. Sąd Najwyższy uwzględnił w swoim orzeczeniu zmianę firmy strony pozwanej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 412 § 4 k.p.c.

=====